

Alla tiders svenska: *Med engelskan i carry-on-bagaget – de nordiska språken i globaliseringens tidevarv*

Några termer: Utdrag från NE, Nationalencyklopedin, om inte annat sägs

Lånord: lånord är sådana ord som har lånats in i ett språk från ett annat språk och som används mer eller mindre allmänt. Uttrycket lånord är egentligen missvisande eftersom det lånade ordet oftast inte lämnas tillbaka till långivaren. Numera används allt oftare i stället *importord*. Lånorden kan vara av olika slag:

- *Direktlån* innebär att ett ord tas över med samma betydelse och oftast samma stavning, även om uttalet kan anpassas. Ett sådant lånord i svenskan är *sport*, som kommer från engelska. Ett annat är tyska *ungefähr*, som har blivit *ungefär* i svenskan.
- En annan typ av lån är de som kallas *översättningslån*. Det innebär att ett uttryck i ett annat språk översätts och blir ett fast uttryck i det egna språket. Några exempel är franska *le tiers monde*, som har blivit *tredje världen* på svenska, och tyska *Fingerspitzengefühl*, som har blivit *fingertoppskänsla* på svenska
- Ytterligare en typ av lånord är de så kallade *betydelselånen*. Då har till exempel ett svenskt ord fått en ytterligare betydelse efter inflytande från ett främmande ord. I svenskan har ordet *hök* fått den ytterligare betydelsen av 'krigsivrare' eftersom det engelska ordet *hawk* har den betydelsen vid sidan av 'hök'.

Främmande språk: Språk som lärs in i en miljö där det inte hör naturligt hemma. Se [andraspråk](#).

Andraspråk: Språk som lärs in sedan individen helt eller delvis tillägnat sig sitt förstaspråk (modersmål) och vars inläring äger rum i en miljö där språket används i naturlig kommunikation. Socialt och psykologiskt spelar andraspråket – i motsats till ett främmandespråk – en roll för individen som är jämförbar med förstaspråkets. Andraspråket ska alltså kunna tillfredsställa individens alla kommunikationsbehov. Ett främmandespråk inhämtas däremot i en miljö där det inte används i naturlig kommunikation, t.ex. tyska som lärs in i en svensk skola.

Lingua franca: [lingwa fra'ŋka] (italienska, egentligen 'frankernas språk'), teknisk term för alla hjälpspråk som brukas mellan människor med olika språk. T.ex. kan engelska användas som lingua franca av en svensk som talar med en ryss. Vissa språk används enbart som lingua franca, t.ex. pidginspråk och esperanto. Ursprungligen var lingua franca namnet på ett språk som användes som gemensamt språk i handel och sjöfart runt Medelhavet under senmedeltiden. Språket var förmodligen ett pidginspråk med ordförråd mest från portugisiska.

Språklig (funktions)domän: En domän är en grupp samtalssituationer som ger upphov till språkbruk med gemensamma drag. Ingen självklar och allmänt omfattad indelning finns. Ett grundläggande drag är att språket skiljer sig mellan privat och offentlig miljö. I flerspråkiga

miljöer är det vanligt att olika språk används i olika domäner, s.k. diglossi. (ej NE, egen förklaring)

Purism: (ytterst av latin *pu'rus* 'ren') Strävan efter renhet i ett eller annat avseende. Inom språkvetenskap en inriktning som går ut på att hindra inlån av främmande språkelement till det egna språket. I stället för att låna ord från andra språk söker man skapa nya ord med det egna språkets tillgångar eller vidga betydelsen hos existerande ord eller återuppväcka gamla inhemska ord som gått ur bruk och ge dem en ny användning.

Kodväxling: Inom språksociologin tvåspråkiga eller bidialektala personers växelvisa användande av mer än ett språk eller mer än en språkvarietet under ett och samma samtal. Sådan växling kan vara ett tecken på en förändring i talsituationen eller signalera talarens inställning till det sagda. Kodväxling kan förekomma vid byte av talare eller ämne, mellan meningar eller till och med inne i meningar.

Tvärspråkligt inflytande: Olika typer av språklig "blandning", en del tillfällig, annan med permanent påverkan på språket. Till exempel kodväxling (mellan tvåspråkiga) och lånard. (ej NE, egen förklaring)

Referenser

- Berthoud, Anne-Claude, François Grin & Georges Lüdi, red. 2013. *Exploring the Dynamics of Multilingualism: The DYLAN project*. Amsterdam: John Benjamins.
- Edlund, Lars-Erik & Birgitta Hene, 1996: *Lånard i svenskan: Om språkförändringar i tid och rum*. Stockholm: Norstedt. *Engelskspråkig undervisning. En kartläggning och utvärdering av engelskspråkig undervisning i svensk gymnasieskola*. Skolverket 2018. Rapport 465.
- Engwall, Gunnel, 1994. Svensk och franskt. I: Arv och lån i svenskan. s. 51-63. Norstedts
- Gregersen, Frans m.fl., 2018: *More parallel, please! 11 anbefalinger til mønsterpraksis for parallelsproglighed på nordiske universiteter*. Nordiska Ministerrådet, TemaNord 2018:510.
- Harriet Sharp, 2001: *English in Spoken Swedish: A Corpus Study of Two Discourse Domains*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Helander, Hans, 2012: "Latin". I: Från Nyens skans till Nya Sverige. (se handout 31/1 2023)
- Hyltenstam, Kenneth 2014: "Svenskan, ett minoritetsspråk i Europa – och i världen?" *Svenskans Beskrivning* 33. Helsingfors universitet.
- Kachru, Braj 1997: "World Englishes and English-Using Communities". *Annual Review of Applied Linguistics* 17: 66–87.
- Ljung, Magnus, 1985: *Lam anka - ett måste? En undersökning av engelskan i svenskan, dess mottagande och spridning*. Stockholms universitet.
- Moderna importord i språken i Norden*. En bokserie på 15 böcker, Novus Forlag, Oslo, med bl.a. Catharina Nyström Höög, 2005: *Teamwork? Man kan lika gärna samarbeta. Svenska åsikter om importord*; Leila Mattfolk, 2011: *Attityder till det globala i det lokala. Finlandssvenskar om importord*; Helge Sandøy & Jan-Ola Östman, red., 2004: "Det främmande" i nordisk språkpolitik. Om normering av utländska ord.
- Nationalencyklopedin* (NE). Utgiven 1989–96 av Bra Böcker AB, Höganäs.
- Svartvik, Jan, 2005: *Engelska – Öspråk, världsspråk, trendspråk*. Norstedts.